نامه به سردبیر

عدم پاسخ‌گویی به عنوان یک مشکل در تعمیم نتایج طرح‌های پژوهشی

سلمان خزایی، حمید صالحی‌نیا، عبدالله محمدیان هفشجانی*

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/ ۱۳۹٤، ۱۵(۹): ۵۹ تا ٦۰

سردبیر محترم مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی

همواره هدف از راه‌اندازی و اجرای یک طرح پژوهشی، حصول به یک نتیجه کاربردی و قابل تعمیم برای جمعیت مورد مطالعه است. یکی از راه‌های قابلیت تعمیم نتایج یک طرح پژوهشی، نمونه گیری تصادفی از جمعیت تحت مطالعه است که این امر می‌تواند اعتبار خارجی مطالعه را ارتقاء دهد، اما عدم پاسخ‌گویی افراد در نمونه آماری انتخاب شده، همواره می‌تواند به عنوان یک مشکل بر سر راه پژوهشگر باشد که منجر به ایجاد خطای انتخاب شده و قابلیت تعمیم مطالعه را کاهش می‌دهد(۱و۲). میزان پاسخ‌گویی معمولاً به درصد پاسخ‌گویی به اکثر سؤالات مورد نظر محقق در یک نمونه انتخاب شده از جمعیت تعریف می‌شود(۳). برخی فاکتورها از قبیل خصوصیات افراد مورد مطالعه، روند پیگیری افراد، نحوه تماس اولیه با آنها، مدت زمان حضور افراد در مطالعه و علاقمندی آنها به موضوع مورد تحقیق بر روی میزان پاسخ‌گویی جمعیت مورد مطالعه تأثیر می‌گذارد(٤و٥). مطالعات مختلف نشان داده‌اند که معمولاً افرادی که تمایل به پاسخ‌گویی ندارند دارای سن بالاتر، سطح تحصیلات کم‌تر، عمدتاً مرد، مصرف‌کننده سیگار و دارای نگرش منفی به حیطه‌های مختلف سلامتی هستند(٦و۷). پس می‌بینیم قضاوت آماری بدون در نظر گرفتن ملاحظات مربوط خصوصیات افرادی که از مشارکت در طرح اجتناب می‌ورزند نمی‌تواند خیلی معقول و قابل تعمیم به کل جمعیت باشد. همیشه باید توجه داشته باشیم زمانی نتیجه یک مطالعه معتبر است که بین افراد پاسخ‌گو و غیرپاسخ‌گو در خصوص متغیرهای مورد مطالعه اختلاف معنادار وجود نداشته باشد. لذا آنالیز آماری صرفاً بر اساس افراد پاسخ‌دهنده اطلاعات گمراه‌کننده و ناصحیحی در خصوص جمعیت مورد مطالعه خواهد داد. در واقع شدت خطا در مطالعه بستگی به نسبت افرادی که در روند مطالعه پاسخ‌گو نبوده‌اند و همچنین بزرگی اختلاف بین افراد پاسخ‌گو و غیرپاسخ‌گو روی متغیرهای مورد مطالعه دارد(۲). این موضوعی است که نویسندگان محترم در هنگام گزارش طرح‌های خود باید مد نظر داشته باشند و حتماً به میزان پاسخ‌گویی افراد مورد مطالعه، جهت قضاوت در خصوص تعمیم نتیجه مطالعه اشاره نمایند. البته بهتر آن است که تا حداکثر ، امکان مشارکت در مطالعه و پاسخ‌گویی توسط شرکت‌کنندگان را به روش‌های مختلف فراهم آورند.

منابع

1. Hansen MH, Hurwitz WN.The problem of nonresponse in sample surveys. Journal of The American

* **نویسنده مسؤول:** عبدالله محمدیان هفشجانی، دانشجوی دکترای اپیدمیولوژی، گروه آمار و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.
amohamadii1361@gmail.com
حمید صالحی‌نیا، دانشجوی دکتری اپیدمیولوژی، گروه اپیدمیولوژی و آمار زیستی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. (alesaleh70@yahoo.com)؛ سلمان خزایی، دانشجوی دکترای اپیدمیولوژی، گروه آمار و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران. salman.khazaei61@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۳/۱۲/۳، تاریخ پذیرش: ۹۴/۳/۴

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-27]

Statistical Association. 1946; 41(236): 517-529.
2. Zaccai JH. How to assess epidemiological studies. Postgrad Med J. 2004; 80(941): 140–147.
3. Brogan DR. Nonresponse in Sample Surveys: The Problem and Some Solutions. Phys Ther. 1980; 60(8): 1026-32.
4. Kaplan S, Cole P. Factors affecting response to postal questionnaires. Br J Prev Soc Med 1970; 24(4): 245-247.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-27]